

YONG HIE Hie
KU HASNITA Ku Samsu
ZATUL HIMMAH Adnan
Universiti Putra Malaysia

FAKTOR PENGHALANG KEPADA PERANAN GURU SEBAGAI AGEN SOSIALISASI POLITIK DI SEKOLAH DALAM MEMBENTUK PERPADUAN DI DAERAH PETALING

OBSTACLE FACTORS TO THE ROLE OF TEACHERS AS POLITICAL SOCIALIZATION AGENTS IN SCHOOLS IN FORMING UNITY IN PETALING DISTRICT

Guru merupakan agen sosialisasi politik yang penting dalam membantu proses pemupukan perpaduan etnik dalam kalangan pelajar. Di peringkat sekolah rendah, guru bertindak sebagai agen sosialisasi politik yang berpengaruh dalam menyemai kesedaran pelajar pada awal usia mereka tentang kepentingan perpaduan etnik terutamanya dalam konteks masyarakat pelbagai etnik di Malaysia. Walau bagaimanapun proses pemupukan perpaduan etnik di Malaysia amnya, dan di peringkat sekolah rendah khususnya masih berhadapan dengan pelbagai cabaran dan halangan. Justeru, makalah ini membincangkan faktor penghalang kepada peranan guru sebagai agen sosialisasi politik yang berkesan dari aspek amalan pentadbiran sekolah dalam membentuk perpaduan etnik di peringkat sekolah rendah. Proses pengumpulan data bagi kajian ini dijalankan melalui kaedah perbincangan kumpulan berfokus yang melibatkan 16 orang guru Melayu, Cina dan India daripada Sekolah Kebangsaan (SK), Sekolah Jenis Kebangsaan Cina (SJKC) dan Tamil (SJKT) di daerah Petaling, Selangor. Hasil kajian mendapati bahawa terdapat tiga faktor amalan pentadbiran yang menjadi penghalang kepada guru untuk memainkan peranan sebagai agen perpaduan etnik di sekolah. Pertama, sistem pengasingan guru dalam dua sesi persekolahan; kedua, pengelompokan guru di bilik guru mengikut mata pelajaran; dan ketiga, tumpuan utama kepada sukatan pelajaran berbanding dengan aspek lain seperti perpaduan etnik di sekolah. Kajian ini mendapati bahawa ketiga-tiga faktor ini menyumbang kepada kewujudan jurang etnik sesama guru, sekali gus menjadi penghalang kepada peranan guru sebagai agen sosialisasi politik dalam membentuk perpaduan etnik yang berkesan di sekolah. Justeru, pihak sekolah perlu memberi perhatian terhadap isu ini dan memberi kesedaran kepada semua warga sekolah tentang kepentingan perpaduan etnik di institusi tersebut.

Kata kunci: agen sosialisasi politik; sosialisasi politik; perpaduan etnik; cabaran; sekolah; guru.

Teachers are an important political socialization agent in assisting the process of fostering ethnic unity among students. At primary school level, teachers act as influential political socialization agents in nurturing awareness of students at their early age on the importance of ethnic unity especially in the context of a multi-ethnic society in Malaysia. However, the process of fostering ethnic unity in Malaysia generally, and at the primary school level in particular, is still faced with various challenges and obstacles. Hence, this paper discusses the barriers to the role of teachers as effective political socialization agents from the aspect of school administration practices in shaping ethnic unity at the primary school level. The data collection process for this study was carried out through focus group discussions method involving 16 Malay, Chinese and Indian teachers from National School (SK), The Chinese National Type School (SJKC) and Tamil (SJKT) in Petaling district, Selangor. The results found that there are three factors of administrative practices that hinder teachers in playing a role as agents of ethnic unity that can affect the process of fostering the values of unity in a school. First, teacher separation system through double-session schooling system; second, grouping of teachers in teacher's office by subject; and thirdly, the focus more on syllabus than other aspects such as ethnic unity in school. This study found that these three factors contribute to the existence of ethnic gaps among teachers, but also at the same time become an obstacle to the role of teachers as effective agents of ethnic unity in schools.. Hence, the school should pay attention to this issue and raise awareness of all school members on the importance of ethnic unity in the institution.

Keywords: *political socialization agent; political socialization; ethnic unity; challenge; school; teacher.*

Pengenalan

Sejak merdeka lebih enam dekad, Malaysia masih berhadapan dengan cabaran perpaduan etnik. Walaupun dikategorikan antara 16 negara yang aman di dunia, pada tahun 2019,¹ perpaduan etnik masih perlu menjadi agenda utama masyarakat dan pemimpin negara. Kajian dan liputan media massa menunjukkan isu perkauman masih membelenggu masyarakat.² Tokoh akademik dan politik bersetuju bahawa sistem pendidikan di Malaysia masih belum berjaya sepenuhnya dalam memupuk perpaduan etnik. Malah ada yang melihat sistem

sekolah vernakular merupakan salah satu faktor yang menyebabkan polarisasi etnik masih berlaku di Malaysia.³ Sebagai contoh, seorang sarjana etnik Cina Teo Kok Seong pernah menegaskan bahawa sekolah vernakular merupakan penghalang kepada proses pembentukan identiti nasional yang seharusnya didokong oleh setiap anak bangsa Malaysia.⁴ Sekolah vernakular melibatkan pengasingan selama enam tahun antara murid Sekolah Kebangsaan (SK) dengan murid Sekolah Jenis Kebangsaan Cina (SJKC) dan Tamil (SJKT) di peringkat pendidikan rendah. Pengasingan tersebut menyebabkan wujud jurang pemisah antara murid pelbagai etnik terutamanya Melayu, Cina dan India pada usia yang masih muda. Hakikatnya usia sedemikian iaitu dalam lingkungan tujuh hingga dua belas tahun merupakan tempoh masa yang sangat ideal untuk membentuk hubungan baik dan saling memahami antara satu sama lain. Namun, kewujudan sekolah vernakular telah menyebabkan situasi tersebut tidak berlaku dengan jayanya.

Sememangnya isu ini sangat membimbangkan kerana sekolah rendah merupakan peringkat yang paling asas untuk menyatupadukan pelajar daripada pelbagai latar belakang dan etnik dengan bantuan agen sosialisasi politik utama iaitu guru. Hal ini dapat ditelusuri melalui kajian lepas yang menyokong bahawa pendidikan awal yang meliputi peringkat sekolah rendah dan pra sekolah merupakan peringkat yang sangat penting untuk memupuk nilai perpaduan dalam kalangan pelajar.⁵ Dalam hal ini, proses pendidikan anak-anak sepatutnya dimulakan ketika usia mereka masih kecil kerana apabila telah dewasa sukar untuk mereka menerima teguran atau didikan, bak kata pepatah Melayu, “melentur buluh biarlah daripada rebungunya”. Justeru dalam konteks ini, guru-guru, khususnya di sekolah rendah memainkan peranan penting bukan sahaja dari aspek proses pengajaran dan pembelajaran sahaja, malah bertindak sebagai agen sosialisasi politik dalam memupuk perpaduan dalam kalangan pelajar pelbagai etnik di sekolah melalui pendekatan masing-masing. Hal ini kerana, selain daripada urusan pengajaran dan pembelajaran, guru juga berperanan dalam menanam serta memupuk nilai, sikap serta membentuk keperibadian murid. Kenyataan ini seiring dengan pendapat Allport,⁶ Rush dan Althoff,⁷ yang menegaskan bahawa sekolah dan guru sememangnya memainkan peranan penting sebagai agen sosialisasi politik yang sangat berpengaruh.

Namun begitu, terdapat pelbagai cabaran dan halangan yang perlu diharungi oleh guru sebagai agen perpaduan etnik yang berkesan di sekolah. Justeru, makalah ini bertujuan untuk membincangkan halangan yang dihadapi oleh guru sebagai agen sosialisasi politik yang penting bagi memupuk perpaduan etnik dalam kalangan pelajar sekolah rendah. Makalah ini merupakan sebahagian daripada dapatan kajian doktor falsafah (PhD) pengkaji yang telah lulus pada tahun 2019; bertajuk Peranan Guru Sebagai Agen Sosialisasi Politik dalam Pemupukan Perpaduan Etnik di Sekolah Daerah Petaling, Selangor, Malaysia.

Kajian Literatur

Proses sosialisasi politik dalam mewujudkan perpaduan antara etnik di sekolah merupakan antara keutamaan negara bagi membentuk sebuah negara bangsa yang harmoni. Justeru, peranan guru adalah sangat penting untuk bertindak sebagai agen sosialisasi politik bagi mencapai cita-cita tersebut. Dalam hal ini, Ku Hasnan Ku Halim⁸ menegaskan bahawa pembinaan negara bangsa merupakan satu agenda yang penting di negara dunia ketiga selepas Perang Dunia. Pembinaan negara bangsa boleh direalisasikan melalui proses sosialisasi politik terutamanya dalam konteks menyatupadukan rakyat yang terdiri daripada pelbagai etnik serta memiliki perbezaan latar belakang sejarah yang tersendiri. Usaha menyatupadukan rakyat ke arah pembinaan negara bangsa boleh dilaksanakan melalui bahasa kebangsaan, proses integrasi, kewarganegaraan, patriotisme dan demokrasi.⁹ Oleh yang demikian, pendidikan secara formal di sekolah melalui guru-guru berperanan sebagai alat untuk menggerakkan proses sosialisasi politik bagi membina sebuah negara bangsa yang bersatu padu. Kenyataan ini selaras dengan hasil kajian Catherine et al.¹⁰ yang mendapati bahawa pendidikan memainkan peranan utama dalam proses sosialisasi politik kepada generasi muda bagi mewujudkan kesedaran, sikap dan tingkah laku terhadap politik.

Dalam konteks ini, Karamoy¹¹ melalui kajiannya di Indonesia menegaskan bahawa pendidikan politik yang diperkenalkan di sekolah dapat melahirkan generasi muda yang mempunyai kesedaran sivik tentang tanggungjawab mereka sebagai warganegara yang baik. Malah, hasil kajian Nur Maisarah dan Mohd Mahadee¹² turut mendapati bahawa pendidikan Sivik adalah merangkumi peranan seseorang warganegara terhadap negaranya, kesedaran warganegara terhadap kepentingan negara, tanggungjawab individu terhadap sistem politik, pendidikan kewarganegaraan dan pendidikan tatarakyat. Kesedaran sivik yang tinggi dapat meningkatkan kesetiaan dan semangat patriotisme seseorang individu terhadap tanah airnya.¹³ Apabila kesedaran patriotisme dapat dipupuk dan diperkasakan, maka setiap warga yang patriotik akan melakukan apa sahaja demi negaranya termasuklah berusaha untuk hidup bersatu padu, aman dan harmoni.¹⁴ Sehubungan itu, keupayaan membina negara bangsa adalah bergantung kepada kesedaran sivik, perkongsian nilai dan semangat patriotisme setiap warga.

Terdapat pelbagai kajian lepas yang membincangkan tentang peranan guru dalam menjayakan proses sosialisasi politik di sekolah bagi menjayakan cita-cita negara. Antaranya ialah kajian Yasmin dan Najeemah¹⁵ yang mendapati bahawa peranan dan tanggungjawab yang dimainkan oleh guru dalam mendedahkan pelajar melalui pelbagai aktiviti perpaduan untuk merangsang pemupukan hubungan etnik di sekolah dapat mengurangkan jarak sosial dalam kalangan pelajar sekali gus dapat mengeratkan hubungan sesama mereka tanpa mengira kumpulan etnik. Sebenarnya situasi ini agak mencabar

bagi guru memandangkan aspek kepelbagaian budaya dan latar belakang turut menyukarkan keberkesanan proses penyampaian pengajaran. Namun keadaan ini dapat diatasi apabila seseorang guru itu memiliki pengetahuan mengenai kebudayaan dan latar belakang masyarakat pelbagai etnik di negara ini.¹⁶ Justeru, hal ini jelas menunjukkan bahawa proses sosialisasi politik ke arah pembentukan perpaduan itu akan berjaya dilaksanakan apabila guru yang bertindak sebagai agen sosialisasi politik dapat memperlengkapkan diri dengan pengetahuan tentang aspek kebudayaan dan latar belakang masyarakat pelbagai etnik. Selain itu, kajian Howes et al.¹⁷ pula mendapati bahawa proses sosialisasi yang berlaku di antara guru dengan pelajar dapat membolehkan seseorang pelajar membentuk hubungan sosial yang baik dengan pelajar yang lain. Sehubungan itu, Bandura¹⁸ menjelaskan bahawa kanak-kanak sememangnya gemar meniru tingkah laku orang dewasa di sekeliling mereka. Seseorang kanak-kanak akan mempelajari sesuatu tingkah laku dengan memerhati orang lain melakukan sesuatu perkara atau menjadikan seseorang sebagai model tingkah laku. Dalam hal ini tempoh perkembangan yang penting kepada kanak-kanak untuk melibatkan diri dalam pemikiran sosial adalah seawal umur mereka di antara 5 tahun sehingga mencapai usia 12 tahun.¹⁹ Malah, kanak-kanak juga mempelajari nilai sosial dan mengembangkan kemahiran sosial melalui pembinaan hubungan dengan kanak-kanak lain.²⁰

Kebanyakan kajian lepas membuktikan bahawa guru dapat mempengaruhi masyarakat. Contohnya kajian Ponder²¹ mendapati bahawa guru di Amerika Syarikat dapat mempengaruhi minda pelajar dengan paling berkesan selain daripada buku teks sekolah. Menurut kajian Holton,²² perkembangan globalisasi telah mengubah persepsi pelajar tentang hubungan etnik, maka polarisasi dalam kalangan pelajar dapat dikurangkan dan persefahaman dapat diwujudkan melalui kebijaksanaan guru dalam mengelola situasi belajar dan menyediakan aktiviti yang boleh memupuk penghayatan nilai-nilai perpaduan. Dalam hal ini kajian Nur Ayuni Nusaibah dan Amir Hassan²³ menjelaskan bahawa guru memainkan peranan penting dalam membentuk perpaduan di kalangan pelajar. Kajian mereka mendapati bahawa guru berupaya menjadi suri teladan yang baik kepada para pelajar melalui contoh dan teladan yang dipamerkan kepada pelajar dalam memupuk perpaduan etnik. Selain itu, terdapat juga kajian lepas yang memfokuskan kepada pengajaran subjek tertentu untuk memperkasakan perpaduan seperti subjek KOMSAS (Komponen Sastera) dan Sejarah seperti kajian yang dijalankan oleh Chew dan Nurmaziah Majelan²⁴ dan Kaviza et al..²⁵ Walau bagaimanapun Kaviza et al. mendapati bahawa kaedah pengajaran seseorang guru merupakan salah satu aspek yang boleh menarik minat pelajar untuk mempelajari subjek Sejarah. Ini bermakna keupayaan guru dalam menarik minat pelajar terhadap subjek Sejarah akan membantu pelajar untuk menekuni dan menghayati subjek berkenaan, sekali gus dapat menerapkan nilai yang baik di dalam diri pelajar sebagai seorang warga negara. Begitu juga dengan kajian Chew²⁶ yang menegaskan

bahawa peranan guru dalam menjayakan subjek KOMSAS sebagai medium pembentukan perpaduan di sekolah perlu diselarikan dengan inisiatif guru itu sendiri untuk menarik minat pelajar terhadap subjek tersebut. Dalam hal ini Rajan Naidu et al.²⁷ dalam kajiannya merumuskan bahawa peranan guru sangat penting dalam memupuk perpaduan dalam kalangan pelajar. Peranan tersebut boleh dilihat melalui tiga aspek iaitu melalui dalam dan luar bilik darjah yang melibatkan aktiviti kurikulum dan ko-kurikulum serta peranan guru sebagai suri teladan kepada pelajar.

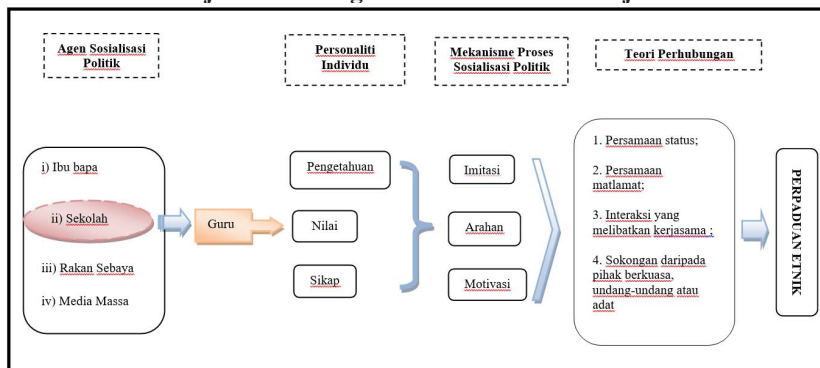
Kerangka dan Pendekatan Kajian

Pendekatan kajian ini adalah berpandukan kepada gabungan model sosialisasi politik oleh Rush dan Althoff²⁸ dan teori hubungan antara kumpulan etnik oleh Allport.²⁹ Kelebihan gabungan model sosialisasi politik oleh Rush dan Althoff dan teori hubungan antara kumpulan etnik oleh Allport adalah dari segi kesesuaian model tersebut untuk menggambarkan proses sosialisasi politik dalam aspek perpaduan di sekolah secara menyeluruh. Kebanyakan pengkaji yang lepas adalah lebih tertumpu ke arah mengkaji semula teori tokoh sosialisasi politik seperti Hyman,³⁰ Easton dan Hess,³¹ Easton dan Dennis,³² dan juga Rush dan Althoff dalam kajian mereka. Walaupun kebanyakan pengkaji yang lepas pernah melakukan kajian tentang proses sosialisasi guru di sekolah,³³ sosialisasi guru permulaan di sekolah rendah,³⁴ sikap guru pelatih terhadap kepelbagaian budaya,³⁵ kesedaran guru terhadap kepelbagaian budaya³⁶ ataupun pendidikan politik di sekolah³⁷ tetapi belum ada kajian yang dijalankan bagi melihat peranan guru sebagai agen sosialisasi politik dalam pemupukan perpaduan yang menggunakan gabungan model sosialisasi politik oleh Rush dan Althoff dan teori hubungan antara kumpulan etnik oleh Allport dengan lebih terperinci di dalam sesebuah daerah dalam negara. Dalam konteks ini, model sosialisasi politik yang diubahsuai daripada model Rush dan Althoff adalah terdiri daripada tiga pembolehubah utama iaitu agen sosialisasi politik, personaliti individu dan mekanisme proses sosialisasi politik. Manakala teori hubungan antara kumpulan etnik oleh Allport³⁸ pula melibatkan empat ciri utama yang mempromosikan hubungan positif antara kumpulan etnik iaitu persamaan status; persamaan matlamat; interaksi yang melibatkan kerjasama; dan sokongan daripada pihak berkuasa, undang-undang atau adat.

Berdasarkan Rajah 1, perspektif idea yang diutarakan oleh Rush dan Althoff³⁹ menggambarkan guru sebagai penggerak proses sosialisasi politik dalam membentuk perpaduan etnik di sekolah berperanan dalam menyemai dan menanam ilmu perpaduan kepada pelajar. Melalui model ini, personaliti individu guru yang melibatkan aspek pengetahuan, nilai dan sikap ke arah kesedaran perpaduan akan terhasil daripada proses sosialisasi politik dan pengalaman yang pernah dilalui oleh mereka. Dalam hal ini, pembentukan semangat perpaduan individu adalah ditentukan oleh ketiga-tiga aspek

tersebut. Justeru, apabila wujud kesedaran perpaduan, individu yang terbabit akan bertindak balas melalui perlakuan tertentu seperti melibatkan diri dalam suatu kumpulan dengan bersatu padu untuk mencapai suatu matlamat bersama.

Rajah 1: Kerangka dan Pendekatan Kajian

Sumber: Ubahsuai daripada model sosialisasi politik oleh Rush dan Althoff⁴⁰ dan teori hubungan antara kumpulan etnik oleh Allport⁴¹

Seterusnya, keupayaan proses sosialisasi politik dalam membentuk perpaduan etnik di sekolah turut diperjelaskan lagi berdasarkan idea Rush dan Althoff⁴² menerusi tiga cara, iaitu imitasi, arahan dan motivasi. Imitasi merujuk kepada proses interaksi sosial antara seseorang individu dengan individu yang lain melalui kaedah peniruan terhadap tingkah laku sesiapa sahaja yang berada disekitarnya. Kanak-kanak seringkali dikaitkan dengan imitasi kerana ia berkait rapat dengan kaedah penerokaan ilmu baharu bagi mereka. Oleh yang demikian, penerokaan tersebut akan direalisasikan melalui peniruan terhadap tingkah laku mahu pun tutur kata sesiapa sahaja di sekeliling mereka. Akhirnya apabila kanak-kanak ini memasuki alam persekolahan, guru yang menjadi golongan yang paling hampir dengan mereka selain daripada rakan sebilang darjah. Dalam konteks ini status seorang guru pada umumnya sentiasa dipandang tinggi oleh para pelajar sekali gus bertindak sebagai suri teladan kepada pelajar. Sehubungan itu, guru sewajarnya mempamerkan contoh yang baik kepada pelajar dari segi tingkah laku yang positif terutamanya dalam aspek penerapan dan pembentukan nilai perpaduan. Hal ini kerana pelajar akan mudah mengikuti atau meniru tingkah laku seseorang guru yang memberi implikasi kepada pembentukan sikap pelajar. Justeru, guru sepatutnya menghindari tingkah laku negatif seperti mempamerkan sikap perkauman agar tidak mempengaruhi pelajar bagi menghindari kegagalan ke arah membentuk perpaduan etnik.

Pada masa yang sama, mekanisme arahan pula ditekankan dalam pendidikan formal untuk mengukuhkan proses sosialisasi politik dalam

membentuk perpaduan etnik di sekolah. Biasanya, pihak pentadbir sekolah akan menyalurkan pengetahuan mengenai perpaduan dan kepentingannya kepada pelajar menerusi pelbagai program perpaduan. Manakala guru kebiasaannya akan menyampaikan ilmu perpaduan menerusi pendidikan Sejarah dan Moral di dalam kelas. Pelajar akan dinasihati ataupun dibimbing oleh pihak pentadbir sekolah dan guru mengenai isu perpaduan etnik dalam negara sendiri, apa yang harus seseorang warganegara lakukan dan bagaimana cara melakukannya. Kaedah pengajaran yang melibatkan percampuran pelajar daripada pelbagai etnik serta sokongan berterusan daripada guru amat penting bagi memastikan nilai perpaduan terus diamalkan oleh pelajar di dalam kehidupan mereka. Seterusnya, mekanisme motivasi akan berlaku secara tidak langsung semasa menjalani program perpaduan dan aktiviti pengajaran dan pembelajaran dalam pendidikan Sejarah dan Moral di dalam kelas. Menerusi mekanisme motivasi, pelajar akan belajar apa sahaja berdasarkan pengalamannya serta membandingkan pendapat dan tingkah laku sendiri dengan tingkah laku orang lain atas bimbingan dan nasihat guru. Ketiga-tiga mekanisme ini dapat berlaku berterusan secara langsung atau tidak langsung menerusi program dan aktiviti pemupukan perpaduan etnik mampu mewujudkan perpaduan dalam kalangan pelajar di sekola. Antara petunjuk yang menunjukkan bahawa proses sosialisasi politik dalam membentuk perpaduan di sekolah berjalan dengan lancar ialah seseorang individu akan mula berinteraksi dengan pelbagai kumpulan etnik di sekolah. Pada masa yang sama, sikap prasangka dan prejudis antara kumpulan etnik dapat dikurangkan. Sikap positif terhadap kumpulan etnik lain juga akan meningkat. Pada masa ini, keharmonian hubungan antara etnik terbentuk. Perhubungan antara kumpulan yang berlainan etnik telah terbukti dapat membantu untuk memperbaiki hubungan antara mereka.⁴³ Interaksi yang kerap dan mendalam juga dapat mengurangkan prejudis.⁴⁴ Berdasarkan teori perhubungan yang dikemukakan oleh Allport,⁴⁵ beliau mencadangkan bahawa hubungan yang berkualiti tinggi dapat mempromosikan interaksi positif antara kumpulan jika mereka memenuhi empat syarat yang disarankannya. Keempat-empat ciri tersebut adalah: 1) persamaan status; 2) persamaan matlamat; 3) interaksi yang melibatkan kerjasama; dan 4) sokongan daripada pihak berkuasa, undang-undang atau adat. Keempat-empat ciri tersebut adalah saling berkaitan antara satu sama lain. Dalam konteks makalah ini, sekumpulan guru mempunyai persamaan matlamat dalam penyebaran ilmu dalam aspek perpaduan kepada pelajar di sekolah tetapi kepentingannya akan berkurangan apabila persamaan matlamat tidak disertai dengan elemen sokongan daripada pihak pentadbir sekolah. Walaupun bukan semua jenis hubungan dapat mewujudkan perpaduan tetapi hubungan berstatus yang sama masih dapat mewujudkan persefahaman dan saling menghormati di antara ahli-ahli kumpulan etnik yang berbeza.⁴⁶ Oleh itu, pihak pentadbir sekolah sewajarnya berganding bahu dengan para guru bagi menjayakan usaha perpaduan etnik dalam kalangan pelajar.

Metodologi Kajian

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dan memfokuskan kepada guru-guru yang berkhidmat di sekolah rendah yang terdiri daripada tiga jenis etnik, iaitu etnik Melayu, Cina dan India. Pemilihan informan ditumpukan kepada etnik Melayu, Cina dan India kerana dominasi ketiga-tiga kumpulan etnik tersebut di kawasan kajian. Jadual 1 menunjukkan kriteria yang digunakan untuk menentukan informan kajian. Data kajian dikumpulkan melalui tiga sesi perbincangan kumpulan berfokus (FGD) mengikut tiga kumpulan etnik utama iaitu Melayu, Cina dan India. Keseluruhan informan yang terlibat ialah 16 orang guru yang masing-masing berasal daripada Sekolah Kebangsaan (SK), Sekolah Jenis Kebangsaan Cina (SJKC) dan Tamil (SJKT) di Daerah Petaling, Selangor. Kajian ini dilaksanakan di Daerah Petaling, Selangor pada tahun 2016. Daerah ini dipilih kerana kedudukannya yang strategik di tengah bandar dengan populasi penduduk yang paling tinggi berbanding daerah lain di Selangor.⁴⁷ Malah daerah ini juga merupakan kawasan yang pesat membangun dan didiami oleh masyarakat pelbagai etnik. Memandangkan kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif yang melibatkan kajian kes di Daerah Petaling sahaja, maka dapatan kajian ini tidak boleh digeneralisasikan kepada semua sekolah di seluruh Malaysia.

Secara ringkasnya, berdasarkan Jadual 1, kebanyakan informan adalah berumur antara 27 hingga 49 tahun serta mengajar subjek bahasa, sama ada Bahasa Melayu atau Bahasa Inggeris di samping subjek lain seperti Pendidikan Moral, Pendidikan Jasmani dan Sejarah. Kebanyakan mereka juga telah berkhidmat dan berpengalaman dalam bidang pendidikan sekurang-kurangnya tujuh tahun. Data FGD telah dianalisis secara tematik dengan bantuan perisian Nvivo.

Jadual 1: Profil Informan Berdasarkan Tiga Kumpulan Etnik

Informan	Etnik	Umur	Jantina	Sekolah	Subjek Yang	
					Diajar	Tahun Mula Berkhidmat
M1	Melayu	35	Perempuan	SK	BM	2009
M2	Melayu	37	Perempuan	SJKC	BM, BI	2011
M3	Melayu	42	Perempuan	SK	BM	1997
M4	Melayu	45	Perempuan	SK	BM, BI	1997
M5	Melayu	35	Lelaki	SK	BM	2009
C1	Cina	27	Perempuan	SJKC	BM, BI, PJ	2013
C2	Cina	42	Lelaki	SJKC	BM	1997
C3	Cina	49	Perempuan	SJKC	BM, PK	1989
C4	Cina	48	Perempuan	SJKC	BM, BC,	1992
C5	Cina	44	Perempuan	SJKC	MM, PSV	2003
C6	Cina	39	Perempuan	SJKC	BM, BI, PJ	2011
C7	Cina	33	Perempuan	SJKC	BM, PSV,	2010
I1	India	38	Perempuan	SJKT	SA, BM, BI, MZ	2000
I2	India	34	Lelaki	SJKT	BM	2007
I3	India	38	Perempuan	SK	BM, PM	2009

Sumber: Kajian Lapangan 2016⁴⁸

Hasil Kajian dan Perbincangan

Secara keseluruhannya, dapatan kajian menunjukkan terdapat tiga faktor yang menjadi penghalang kepada institusi sekolah untuk berperanan sebagai agen sosialisasi politik bagi memupuk perpaduan etnik di sekolah di daerah Petaling. Pertama, faktor kelemahan personaliti guru; kedua, faktor amalan pengurusan pentadbiran sekolah dan ketiga, faktor luaran. Namun, makalah ini hanya membincangkan faktor yang kedua iaitu faktor amalan pengurusan pentadbiran sekolah. Menurut Griffiths⁴⁹ pentadbiran adalah satu corak tingkah laku yang terdapat dalam semua organisasi manusia. Beliau juga menyatakan bahawa pentadbiran adalah proses yang berlaku secara langsung dan mengawal segala aktiviti dalam organisasi sosial. Oleh itu, proses pentadbiran boleh dikatakan sebagai satu cara membuat keputusan dan mengambil tindakan untuk mencapai matlamat oleh setiap anggota dalam sesebuah organisasi. Sementara itu, pentadbiran di sekolah pula berkaitan dengan pentadbiran pendidikan. Menurut Campbell,⁵⁰ pentadbiran pendidikan adalah satu proses untuk menyelaraskan usaha dalam kalangan anggota bagi memenuhi matlamat yang berkaitan dengan segala aktiviti pengajaran dan pembelajaran. Dalam konteks makalah ini, sistem pentadbiran sekolah amat penting dalam menjayakan matlamat sekolah ke arah mencapai perpaduan etnik. Sistem pentadbiran sekolah yang sihat dan menyeluruh dijangka dapat merealisasikan usaha tersebut. Aspek ini dilihat sebagai faktor utama dalam konteks isu yang dikaitkan dengan kepentingan peranan sekolah dalam memupuk perpaduan antara etnik di peringkat awal pendidikan formal kanak-kanak. Terdapat tiga isu yang dikaitkan dengan faktor ini iaitu; pertama, pengasingan guru mengikut dua sesi persekolahan. Kedua, pengelompokan guru mengikut mata pelajaran, dan ketiga penumpuan pentadbiran sekolah yang lebih kepada pencapaian prestasi pelajar dalam peperiksaan berbanding dengan aspek lain seperti perpaduan etnik di sekolah.

Pengasingan Guru Mengikut Dua Sesi Persekolahan

Kebanyakan sekolah di Malaysia mempunyai dua sesi persekolahan (sesi pagi dan sesi petang) disebabkan jumlah pelajar yang ramai dan kelas yang tidak mencukupi untuk menampung semua pelajar dalam satu sesi persekolahan. Bilangan pelajar yang terlalu ramai di sekolah akan menjejaskan aktiviti pengajaran dan pembelajaran guru di dalam kelas. Biasanya, keadaan ini berlaku di sekolah yang bersaiz besar. Menurut Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan,⁵¹ sekolah bersaiz besar mempunyai seramai

2500 hingga 3500 orang pelajar. Oleh itu, masa persekolahan perlu dibahagikan kepada dua sesi supaya semua keadaan lebih selesa dan proses pembelajaran dan pengajaran dapat dijayakan dengan baik.⁵² Umumnya, pelaksanaan pengasingan kepada dua sesi dilakukan kepada dengan cara membahagikan pelajar tahun 1 dan 2 di sesi petang manakala pelajar tahun 3 hingga 6 pada sesi pagi. Kaedah ini diharapkan dapat mewujudkan suasana yang tenteram dan selesa di sekolah selain penting kepada para pelajar dan guru untuk menjayakan aktiviti pengajaran dan pembelajaran.

Walau bagaimanapun, dalam jangka panjang sistem dua sesi persekolahan memberikan kesan kepada hubungan sesama guru khususnya dalam kalangan yang berbeza etnik. Menurut Surat Pekeliling Ikhtisas Bilangan 17 Tahun 2010 daripada KPM memaklumkan bahawa guru yang berkelayakan mengajar mata pelajaran Bahasa Malaysia Tahun 1 dan Tahun 2 di SJKC dan SJKT hendaklah terdiri daripada mereka yang boleh bertutur dalam dwibahasa, iaitu Bahasa Cina dan Bahasa Melayu di SJKC manakala Bahasa Tamil dan Bahasa Melayu di SJKT. Misalnya, di SJKC, semua guru yang tidak boleh bertutur dalam dwibahasa terutamanya guru Melayu dan India akan diasingkan oleh pihak pentadbir sekolah. Biasanya, golongan guru tersebut akan diberikan jawatan sebagai guru Bahasa Melayu pada sesi pagi sahaja untuk memenuhi syarat Surat Pekeliling Ikhtisas Bilangan 17 Tahun 2010. Sebaliknya, guru Cina yang boleh bertutur dalam dwibahasa akan diarahkan oleh pihak pentadbir sekolah untuk mengajar pelajar Tahun 1 dan 2, iaitu sesi petang. Keadaan sebegini diakui oleh dua informan yang mengajar pada sesi petang di SJKC.

“..... sesi (sesi petang) saya hanya ada guru Cina sahaja..... sesi petang memang tak ada guru Melayu, hanya guru agama..... saya hanya boleh bercakap dengan guru-guru Cina.” (Informan C5)

“..... guru Melayu sekolah saya hanya ada pada sesi pagi, sesi petang memang tak ada guru Melayu.....saya juga hanya bercakap dengan guru Cina sahaja.” (Informan C3)

Situasi ini telah menyebabkan hanya guru etnik tertentu yang berada dalam setiap sesi pagi atau petang. Misalnya kebanyakan guru pada sesi petang terdiri daripada etnik Cina, kecuali guru Pendidikan Islam kurang berpeluang untuk bergaul dan berinteraksi dengan etnik lain. Mereka lebih cenderung bergaul dalam kumpulan etnik yang sama sahaja semasa sesi persekolahan. Guru Pendidikan Agama ini hanya mempunyai peluang bercampur gaul dengan guru-guru lain jika ada program sekolah dan hal yang berkaitan dengan urusan rasmi sekolah sahaja. Secara ringkasnya, interaksi atau komunikasi dalam kalangan guru di sekolah yang mempunyai dua sesi persekolahan kurang berlaku di antara sesi pagi dan petang. Dalam kata lain, mereka tidak

mempunyai hubungan yang rapat kecuali atas urusan rasmi sahaja.

Dalam memahami hubungan dan interaksi antara etnik, terdapat beberapa bentuk hubungan seperti hubungan sambil lalu, hubungan persahabatan, hubungan sama status, hubungan *superordinate-subordinate* dan hubungan persaingan.⁵³ Kajian ini mendapati hubungan antara guru yang berlainan etnik di sekolah dua sesi seperti yang dinyatakan oleh informan adalah berbentuk 'hubungan sambil lalu'. Menurut Sanusi,⁵⁴ hubungan sambil lalu biasanya berlaku dalam kalangan anggota kumpulan etnik yang melibatkan perbualan biasa sahaja di antara satu sama lain.

Kebiasaannya hubungan tersebut berlaku secara kebetulan dan spontan sahaja serta tidak melibatkan komitmen yang besar untuk bergantung antara satu sama lain. Kadang kala mereka kelihatan berbual-bual mesra tetapi perhubungan antara mereka tidak lebih dari sekadar bertegur sapa dan biasanya hanya melibatkan topik perbualan yang bersifat umum. Perhubungan sedemikian tidak membawa kepada perhubungan yang lebih rapat dan konkrit kerana kebiasaannya tiada aktiviti kerjasama untuk mencapai sesuatu matlamat. Situasi sedemikian dilihat berlaku di antara guru sesi pagi dan petang seperti yang dinyatakan oleh informan berikut:

".....kebetulan jumpa mereka, saya hanya tegur sapa dengan mereka. Kalau ada masa lebih, saya akan berbual-bual sekejap dengan mereka." (Informan C5)

"Ya, tak ada interaksi yang selanjutnya. Hanya say good morning, itu saja.....kalau bergaul dengan cikgu yang berbangsa lain, macam ada program sekolah, sekali-sekala, macam penyampaian hadiah apa ke, baru saya akan berinteraksilah dengan guru bangsa lain. Kalau masa biasa, saya juga akan menegur sapa dengan mereka, masa kita tandatangan kedatangan, kita say hi itu saja lah." (Informan M1)

Situasi begini dilihat memberikan kesan kepada pembinaan personaliti guru itu sendiri yang menyebabkan guru sebagai agen sosialisasi mempunyai kesedaran dan pengalaman seharian yang rendah mengenai kepentingan berinteraksi dengan etnik lain. Dalam konteks teori sosialisasi politik, Rush dan Althoff⁵⁵ menyifatkan personaliti individu dipengaruhi oleh proses sosialisasi dan pengalaman diri daripada tiga aspek iaitu pengetahuan, nilai dan sikap. Ketiga-tiga aspek ini didapati memberi sumbangan yang besar ke arah pembentukan personaliti seseorang dan dalam konteks kajian ini dalam pemupukan semangat perpaduan antara guru itu sendiri. Apabila wujud kesedaran perpaduan, individu yang terbabit akan bertindak balas melalui perlakuan tertentu seperti melibatkan diri dalam suatu kumpulan dengan bersatu padu untuk mencapai suatu matlamat bersama. Sedikit sebanyak keadaan ini

akan memberi kesan kepada personaliti guru di sekolah yang mempunyai dua sesi. Personaliti guru memainkan peranan penting yang akan memberi kesan kepada mekanisme proses sosialisasi dalam membentuk perpaduan etnik semasa pengajaran dan pembelajaran yang dijalankan di sekolah. Seterusnya, akan memberi kesan kepada peranan mereka dalam memupuk nilai perpaduan dalam kalangan pelajar. Oleh itu, tidak menghairankan semangat perpaduan dalam kalangan pelajar sederhana kerana dipengaruhi oleh teladan guru mereka yang kurang bersatu padu dalam kalangan guru mereka sendiri di sekolah.

Selain itu, situasi kurang interaksi antara guru juga dikatakan belum menepati syarat yang sepenuhnya dalam teori perhubungan yang dikemukakan oleh Allport⁵⁶ iaitu: 1) persamaan status; 2) persamaan matlamat; 3) interaksi yang melibatkan kerjasama; dan 4) sokongan daripada pihak berkuasa, undang-undang atau adat juga dipengaruhi personaliti guru dari aspek pengetahuan, nilai dan sikap mereka tentang hubungan antara etnik.

Kajian mendapati hubungan antara guru yang berlainan etnik akan bertambah baik apabila mereka terlibat dengan banyak aktiviti di sekolah. Dengan kata lain, kekerapan interaksi antara guru yang berlainan etnik akan bertambah hanya jika pihak sekolah mengadakan program yang melibatkan semua guru seperti yang dinyatakan oleh informan berikut:

“.....hubungan kita (guru pelbagai etnik) baik terutamanya pada masa sekolah ada event ada program, pada masa tu kita akan berinteraksi dengan aktif, tapi kurang aktif ketika kami masing-masing sibuk kerja.” (Informan M3)

“Ya, saya hanya berinteraksi dengan guru yang berbangsa lain ketika sekolah mengadakan program. Mestilah sebab kita sibuk pada urusan pengajaran, mana ada lebih masa.” (Informan I2)

Hal ini membuktikan bahawa semakin kerap interaksi di antara guru, maka semakin baik hubungan antara mereka. Melalui penglibatan program sekolah, nilai bekerjasama, tolong-menolong, bertolak-ansur dan hormat-menghormati antara guru dapat diwujudkan bagi mencapai matlamat bersama. Interaksi antara guru yang berlainan etnik akan meningkat disebabkan wujud perbincangan antara satu sama lain untuk menjayakan program sekolah bersama-sama. Umpamanya pelaksanaan program Rancangan Integrasi Murid Untuk Perpaduan (RIMUP) di sekolah rendah dan menengah yang melibatkan pelajar dan guru. Program ini walaupun matlamatnya untuk mewujudkan integrasi antara pelajar, secara tidak langsung, semangat perpaduan etnik dalam kalangan guru juga turut meningkat melalui interaksi sesama mereka.⁵⁷ Ini kerana guru perlu bekerjasama dengan guru lain tanpa mengira etnik bagi menjayakan program integrasi dan mereka perlu memahami budaya etnik lain dalam memastikan program tersebut mencapai matlamatnya iaitu perpaduan.

Kajian ini menunjukkan sistem dua sesi persekolahan boleh menjadi penghalang kepada interaksi antara guru khususnya di sekolah SJK, sama ada SJKC atau SJKT di daerah Petaling. Situasi ini mungkin berlaku di sekolah yang lain juga jika tiada guru hanya memfokuskan tugas utama seharian tanpa mengambil perhatian aspek perpaduan di kalangan warga sekolah. Isu ini sewajarnya diberi perhatian oleh pihak pentadbir sekolah secara serius. Mereka perlu menganjurkan aktiviti yang melibatkan semua guru secara kolektif supaya wujud interaksi antara etnik secara kondusif. Sekolah sebagai agen sosialisasi politik melalui peranan gurunya tidak akan berjaya sepenuhnya jika agen itu sendiri tidak melalui pengalaman interaktif dengan etnik lain, menghayati nilai perpaduan dan bersikap proaktif kepada semangat perpaduan.

Pengelompokan Guru Mengikut Mata Pelajaran

Umumnya, pihak pentadbiran sekolah sering menyusun kedudukan tempat guru di bilik guru mengikut mata pelajaran. Kajian menunjukkan bahawa wujud kesan terhadap hubungan antara guru apabila pengelompokan mengikut mata pelajaran ini dilaksanakan. Tujuan penetapan kedudukan guru oleh pihak pentadbir ini adalah untuk memudahkan urusan akademik. Walau bagaimanapun, fenomena ini memberikan kesan kepada hubungan antara guru khususnya yang berlainan etnik. Situasi ini menjadi tidak sihat khususnya bagi guru yang mengajar bahasa atau di Sekolah Jenis Kebangsaan. Kebiasaannya, jika di Sekolah Jenis Kebangsaan, guru yang mengajar bahasa Cina ditempatkan bersama dalam kumpulan guru mata pelajaran bahasa Cina, begitu juga dengan guru bahasa Melayu. Hal ini mengakibatkan mereka lebih berinteraksi dengan etnik sendiri sahaja seperti yang dinyatakan oleh informan berikut:

“Sekolah saya juga ikut mata pelajaran, senang untuk kita buat perbincangan mata pelajaran yang sama (Contohnya, guru bahasa Cina hanya berinteraksi dengan guru bahasa Cina).” (Informan C5)

Dalam contoh yang lain, berdasarkan perkongsian pengalaman informan di sekolah masing-masing, guru mata pelajaran agama akan ditempatkan bersama dengan guru Melayu atau bilik khas yang lain. Situasi ini pastinya meluaskan jurang interaksi antara guru seperti yang dinyatakan seperti berikut:

“Cikgu agama sekolah saya semua duduk bersama dengan guru Melayu. Mereka duduk berasingan dengan guru Cina.” (Informan C4)

“Kadang kala kita hanya berjumpa sebulan sekali. Jarang kita bertemu dengan guru agama. Sekolah saya bagi tempat duduk untuk dia di bilik agama. Mereka juga hanya berinteraksi dengan kumpulan kaumnya sendiri” (Informan C7)

Keadaan sebegini boleh mempengaruhi guru untuk lebih cenderung berhubung dan berinteraksi dengan kumpulan etnik sendiri atau mungkin kurang berinteraksi dengan guru yang lain. Batas interaksi mereka dengan guru daripada etnik lain hanya dalam urusan rasmi akademik. Misalnya guru Cina lebih berpeluang untuk berinteraksi sesama etnik begitu juga berlaku dalam kalangan guru Melayu yang akan cenderung berinteraksi dengan etnik Melayu sahaja di sekolah. Keadaan menjadi lebih tidak sihat apabila adanya faktor sikap dan personaliti guru itu sendiri yang tidak berminat untuk berinteraksi dengan guru lain. Menurut informan C7, beliau jarang berinteraksi dengan guru agama di sekolahnya kerana sikap guru tersebut yang gemar mengasingkan diri daripada guru Cina.

Ini menunjukkan pengelompokan guru di bilik guru mengikut mata pelajaran mampu memberi kesan negatif kepada proses perpaduan etnik dalam kalangan guru di sekolah. Keadaan akan lebih buruk jika sikap guru itu sendiri yang kurang bersosial atau enggan berinteraksi dengan rakan sekerja. Hubungan antara etnik pada asasnya memang tidak dapat lari daripada satu keadaan tingkah laku yang dikenali sebagai *‘ethnic groupies’* iaitu kecenderungan setiap kumpulan etnik untuk menyesuaikan diri dengan mencari kumpulan masyarakat yang mempunyai ciri persamaan seperti bahasa, agama, budaya warna kulit, dialek dan kenegerian.⁵⁸ Justeru, jika suasana persekitaran telah memberi pengaruh yang sama dengan kecenderungan etnik untuk berinteraksi maka keadaan ini hanya menyebabkan mereka lebih berinteraksi dengan etnik sendiri. Jika tiada pengelompokan khusus di bilik guru kemungkinan akan mewujudkan ruang dan peluang kepada guru untuk mengenali guru etnik lain dengan lebih baik seterusnya membina perspektif yang lebih positif kepada proses perpaduan etnik di sekolah.

Dalam membincangkan peranan guru sebagai agen perpaduan etnik, kajian turut mendapati faktor personaliti guru penting untuk menjayakan peranan ini. Jika amalan pentadbiran tidak menyokong atau tidak memberikan persekitaran yang membina suasana interaksi yang kondusif ia juga boleh menjejaskan proses sosialisasi di sekolah. Sebagaimana yang ditunjukkan dalam Rajah 1, proses sosialisasi dan pengalaman diri individu yang hanya bergaul dan berinteraksi sesama etnik berupaya mewujudkan personaliti guru yang memberi kesan negatif dalam aspek pengetahuan, nilai dan sikap mereka. Seterusnya, pengetahuan, nilai dan sikap guru akan memberi kesan kepada mekanisme proses sosialisasi, iaitu imitasi, arahan dan motivasi terhadap pelajar di sekolah ke arah perpaduan etnik. Pendekatan pentadbir sekolah yang menempatkan guru mengikut mata pelajaran di bilik guru juga dianggap belum

menepati syarat yang dikemukakan oleh Allport⁵⁹ dalam teori perhubungan. Walaupun guru mempunyai personaliti individu yang positif, sokongan pihak pentadbir atau autoriti masih diperlukan untuk menghasilkan proses sosialisasi politik yang lebih berkesan. Jurang sesama guru yang berlainan etnik secara tidak langsung akan memberi kesan kepada personaliti guru. Tanpa disedari, mekanisme imitasi daripada guru kepada pelajar seperti yang dibincangkan dalam kerangka kajian juga secara tidak langsung memberi kesan kepada keseluruhan proses sosialisasi di sekolah. Oleh itu, tidak hairanlah semangat perpaduan dalam kalangan pelajar sederhana kerana dipengaruhi oleh sikap guru mereka yang kurang bersatu di sekolah. Jika keadaan ini berlaku secara berterusan, satu iklim yang tidak sihat dari segi pemupukan semangat perpaduan akan berlaku di sekolah dan seterusnya akan mengagalkan proses sosialisasi di peringkat negara.

Tumpuan Pentadbiran Sekolah Yang Lebih Kepada Pencapaian Akademik

Mutakhir ini, sekolah lebih mementingkan pencapaian akademik pelajar daripada aspek perpaduan. Hal ini kerana pendidikan pada masa kini terlalu memfokuskan kepada pencapaian akademik yang menyebabkan pendidikan afektif diabaikan.⁶⁰ Selain kesibukan rutin harian di sekolah, guru juga perlu menjalankan pelbagai tugas rasmi di dalam dan di luar sekolah. Maka, guru sentiasa memastikan masa pengajaran mereka digunakan secara optimum terutamanya tanggungjawab untuk menghabiskan sukatan pelajaran setiap mata pelajaran. Oleh kerana ilmu tentang perpaduan tidak termasuk dalam sukatan pelajaran, maka ilmu tersebut kurang diberi perhatian oleh guru. Matlamat untuk memenuhi sukatan mata pelajaran ekoran kekangan masa menjadi satu alasan utama untuk guru tidak memberi tumpuan kepada aspek penerapan nilai perpaduan. Ini diakui oleh informan seperti berikut:

“Biasanya bergantung kepada tajuklah. Kalau tak ada kaitan dengan tajuk buku, kita tak bincang sebab masa tak cukup.” (Informan C6)

“.....masa juga tidak mengizinkan sebab sukatan pelajaran yang dirancang perlu habis diajar terlebih dahulu sebelum kita tayangkan video-video. Kuranglah.” (Informan M2)

“ Masa tidak cukup untuk berbincang selanjutnya tentang perpaduan. Kita perlu siapkan sukatan pelajaran. Jadi, kita hanya ‘touch and go’, lepas itu masuk ke topik pengajaran.” (Informan I4)

Guru seolah-olah terlalu terikat dengan sukatan mata pelajaran menyebabkan mereka tidak mengambilkira aspek lain selain memenuhi

tuntutan rutin sahaja. Kebanyakan informan memaklumkan bahawa penekanan kepada ilmu perpaduan berlaku jika ia sememangnya dinyatakan atau berkaitan dengan tajuk dalam sukatan mata pelajaran atau sebahagian daripada kandungan buku teks sekolah. Tidak dapat dinafikan bahawa sistem pendidikan kita lebih menumpukan kepada prestasi akademik. Guru lebih dipertanggungjawabkan oleh pihak pentadbir sekolah untuk meningkatkan prestasi akademik pelajar. Justeru, tidak hairan pelajar telah dilatih oleh guru untuk memberi perhatian kepada menghafal isi kandungan untuk setiap mata pelajaran daripada menghayati dan mengamalkan nilai-nilai murni dalam kehidupan harian.⁶¹ Situasi ini tidak memperlihatkan peranan guru sebagai agen sosialisasi politik bagi memupuk nilai perpaduan kerana kurang sokongan daripada sistem institusi tersebut sepertimana yang dicadangkan oleh Allport.⁶² Lama-kelamaan situasi sebegini akan memberi kesan penyatupaduan guru dan pelajar yang berlainan etnik.

Selain daripada tertakluk kepada tuntutan untuk menumpukan sukatan pelajaran dan buku teks, guru dan pihak sekolah juga didapati akan memberi perhatian kepada nilai perpaduan apabila berlaku isu atau kes yang melibatkan perkauman atau antara etnik dalam kalangan pelajar. Ini jelas melalui kenyataan informan seperti berikut, seperti kata pepatah sudah terantuk baru tengadah:

“Hanya jika berlaku pergaduhan antara etnik di sekolah, budak-budak bergaduh, kita akan sentuh sikit.” (Informan C4)

“Jika ada kes-kes yang ada berkaitan dengan nilai-nilai tertentu, kita akan menekankan lagi.” (Informan M3)

“Saya akan memberikan informasi kepada pelajar jika terdapat isu-isu yang hangat.” (Informan I1)

Keadaan ini boleh menjadi satu halangan kepada sekolah untuk menjadi medium sosialisasi yang dalam usaha memupuk perpaduan etnik dalam kalangan pelajar. Ringkasnya, sekolah memberi tumpuan utama kepada sukatan pelajaran juga merupakan satu faktor yang menghalang guru dalam memupuk perpaduan etnik. Pendekatan sebegini hanya akan memberi kesan yang singkat kerana nilai perpaduan tidak dapat dihayati oleh pelajar itu sendiri. Hal ini disebabkan oleh penghayatan sesuatu nilai merupakan salah satu proses pembelajaran yang memerlukan perangsang dan pengaruh yang berterusan bagi seseorang untuk mengamalkan atau menghayati nilai tertentu.⁶³ Sekiranya sesuatu perlakuan dilaksanakan tetapi tidak meninggalkan kesan kepada jiwa kepada seseorang itu maka perlakuan itu belum dihayati oleh seseorang itu sendiri.⁶⁴ Oleh itu, nilai perpaduan etnik perlu diterapkan ke dalam jiwa dan minda pelajar oleh guru dari semasa ke semasa supaya penghayatan nilai perpaduan etnik lebih dihayati oleh pelajar.

Tidak dinafikan dapatan kajian ini telah menunjukkan tumpuan pihak sekolah kepada pencapaian akademik sememangnya memberi kesan kepada pemupukan nilai-nilai murni iaitu nilai perpaduan. Sikap guru yang berkemungkinan dipengaruhi oleh faktor kesedaran yang rendah mengenai peri pentingnya mendidik pelajar dengan nilai perpaduan dilihat turut mempengaruhi proses penyatupaduan yang seharusnya dimainkan oleh guru dan sekolah. Seperti yang dipersetujui oleh beberapa pihak, sekolah rendah khususnya merupakan medium yang penting dalam memupuk nilai perpaduan. Namun tumpuan yang tinggi kepada pencapaian akademik oleh pihak sekolah dan faktor kesedaran guru dilihat mempengaruhi persekitaran di sekolah dan seterusnya guru untuk menjadi agen sosialisasi yang berkesan.

Kesimpulan

Pada asasnya tumpuan perbincangan makalah ini adalah lebih menjurus kepada cabaran guru dalam memainkan peranan sebagai agen sosialisasi politik bagi membentuk perpaduan etnik di sekolah khasnya di daerah Petaling. Amalan pentadbiran di sekolah rendah yang melibatkan tiga perkara iaitu pengasingan guru dalam dua sesi persekolahan; pengelompokan guru mengikut mata pelajaran; dan tumpuan utama kepada pencapaian akademik, didapati boleh menjadi penghalang kepada pemupukan nilai perpaduan di sekolah. Namun begitu, perbincangan tidak dapat lari daripada turut melihat bahawa faktor personaliti guru yang merangkumi pengetahuan, nilai dan sikap turut mempengaruhi pentadbiran sekolah khasnya dari segi kaedah menguruskan guru dan orientasi sekolah yang lebih kepada pencapaian akademik semata-mata. Sistem pentadbiran sekolah seharusnya menjadi platform utama dalam menerapkan nilai perpaduan di dalam jiwa guru dan pelajar yang terdiri daripada pelbagai etnik. Oleh itu, usaha untuk membina negara bangsa melalui pembentukan sikap dan perkongsian nilai perpaduan etnik wajar dilaksanakan di sekolah melalui sistem pentadbiran yang berkesan. Hal ini kerana sekolah berupaya menghubungkan semua kumpulan etnik di satu kawasan dan berpotensi menjadi pusat pembentukan semangat perpaduan etnik dengan syarat pihak pentadbir sekolah perlu sentiasa mengadakan program yang boleh menyasarkan ke arah matlamat tersebut.

Pihak pentadbir sewajarnya mengambil pendekatan yang lebih pluralistik dalam mewujudkan suasana yang lebih kondusif dan harmoni supaya semua guru sentiasa mempunyai peluang untuk berinteraksi antara satu sama lain di samping mengurangkan jurang antara guru. Orientasi menguruskan guru dan pelajar juga perlu sentiasa mengambil kira aspek kepelbagaian etnik untuk memupuk perpaduan antara guru dan seterusnya dalam kalangan pelajar. Dalam hal ini, persekitaran sekolah yang bersesuaian mampu mewujudkan integrasi dan keharmonian sesama pelajar yang berbeza status sosioekonomi mereka. Selain itu, guru sebagai agen sosialisasi politik

dalam pembinaan negara bangsa perlu memiliki sikap positif dalam mendidik orang ramai terutamanya pelajar tentang kepentingan perpaduan dan budaya etnik lain. Namun demikian, terdapat segelintir guru yang bersikap negatif terhadap etnik lain seperti stereotaip, prejudis dan diskriminasi. Situasi ini akan memberi kesan kepada mekanisme proses sosialisasi, iaitu imitasi, arahan dan motivasi terhadap pelajar di sekolah. Tanpa usaha penyebaran ilmu perpaduan yang terancang di sekolah, usaha perpaduan etnik secara menyeluruh sukar untuk direalisasikan.

Nota Akhir

1. Aslinda Nasir, "Malaysia Negara Ke-16 Paling Aman Di Dunia", 2020.
2. Lihat Kamarulnizam, "Berita Buruk Kepada Integrasi Kaum Di Malaysia", 2004; Azman, "Perpaduan Kaum Masih Isu Penting", 2017; Zeti Farzana, "Sikap Perkauman Makin Membimbangkan", 2017.
3. Noor Mohamad Shakil Hameed, "Laksanakan segera sekolah satu aliran", 2015.
4. Norzina Yahaya, "Ubah sekolah vernakular kepada satu aliran", 2019.
5. Lihat Jalal Ali, "Sekolah Rendah Paling Sesuai Pupuk Integrasi Kaum", 2018; Muhamad Aimy, "Sekolah Rendah Tapak Menyemai Perpaduan Kaum", 2017; Tonbuloğlu, Aslan & Aydın, "Teachers' awareness of multicultural education and diversity in school settings", 2016; Ashley dan Trisha, "Motivation Among Public Primary School Teachers In Mauritius", 2013; Rohaty, Salasiah dan Elis, "Cultural Awareness Among Preschool Teachers in Selangor, Malaysia", 2011; Yasmin Ahmad & Najeemah Mohd Yusof, "Ethnic Boundary among Students in Malaysian Primary Schools and Social Interaction: A Conceptual Framework", 2010.
6. Allport, "The Nature of Prejudice", 1954.
7. Rush dan Althoff, "An Introduction To Political Sociology", 1971.
8. Ku Hasnan Ku Halim, "Membugar Harapan Pemersatuan Atau Menanti Masa Ditalkinkan Atas Nama Bernegara? Dimana Bahasa Melayu Dalam Pemupukan Jati Diri Bangsa Setelah 55 Tahun Merdeka", 2013.
9. Rozita dan Hashim, "Bahasa Melayu Bahasa Negara Bangsa Malaysia", 2014.
10. Catherine, M.R., Laura, K.T., Christine, E.M., Dean, A., Dinka, C.B. dan Cummings, E.M., "The Political Socialization of Youth In A Post-Conflict Community", 2015.
11. Karamoy, "Partisipasi Politik Generasi Muda Dalam Pembangunan

Di Desa Sawangan Kecamatan Airmadidi Kabupaten Minahasa Utara”, 2015.

12. Nur Maisarah Husna Mohd Mahadee dan Mohd Mahadee Ismail, “Tahap Pengetahuan Sivik Golongan Belia-Remaja Malaysia: Kajian Ke Atas Mahasiswa Universiti Putra Malaysia”, 2018.
13. Janowitz, M., “The Reconstruction of Patriotism: Education for Civic Consciousness”, 1983.
14. Ku Hasnita Ku Samsu & Mohd. Haizam Mohd. Nor, “Kepentingan pendidikan patriotisme terhadap warganegara Malaysia”, 2011.
15. Yasmin Ahmad dan Najeemah Mohd Yusof. “Eth
16. Rohaty Mohd Majzub, Salasiah Hashim & Elis Johannes, H.S., “Cultural Awareness Among Preschool Teachers in Selangor, Malaysia,” 2011.
17. Howes, C., Hamilton, C. E. dan Matheson C.C., “Children’s Relationships with Peers: Differential Associations with Aspects of the Teacher-Child Relationship”, 1994.
18. Bandura, A. dan Mischel, W., “Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory”, 1986.
19. Taylor, R.H., “Let’s Talk About Race: Children’s Racial, Ethnic, and National Identification and Teacher’s Socialization Practices”, 2017.
20. Rohaty Mohd Majzub, Salasiah Hashim & Elis Johannes, H.S., “Cultural Awareness Among Preschool Teachers in Selangor, Malaysia,” 2011.
21. Ponder, G.,”The Teacher As Activist”, 1971.
22. Holton, R.J., “Globalization and the Nation State”. 1998.
23. Nur Ayuni Nusaibah Husin & Amir Hasan Dawi, “Peranan Sekolah Dalam Pembentukan Perpaduan antara Kaum dalam Kalangan Pelajar”, 2018.
24. Chew F. P., & Nurmaziah Majelan, “ Pelaksanaan Pendidikan Perpaduan Menerusi Teks KOMSAS dalam Kalangan Pelajar Tingkatan Dua”, 2019.
25. Kaviza, Fauziah Abdul Rahim & Nurliyana Bukhari, “Tahap Kesiediaan Guru-Guru Sejarah Dalam Melaksanakan Kaedah Pengajaran Dan Pembelajaran Berasaskan Sumber Sejarah: Satu Tinjauan Di Negeri Perlis”, 2018.
26. Chew F. P., “Pendidikan Sastera Perpaduan Menerusi KOMSAS Tingkatan 4: Pelaksanaan dan Kesannya”, 2009.
27. Rajan Naidu, P., Abdul Majid, N., Veerasamy, J. K., & Ismail, N. A., “The role of teachers in unity formation among secondary school students” 2021.
28. Rush dan Althoff, “An Introduction To Political Sociology”, 1971.
29. Allport, “The Nature of Prejudice”, 1954.
30. Hyman. H., “Political Socialization,” 1959.

31. Easton, D. dan Hess, "R.DThe Child's Political World" 1962.
32. Easton. D. dan Dennis. J., "Children in the Political System", 1969.
33. Kallestad, J.H., "Teacher Emphases on General Educational Goals: An Approach to Teacher Socialisation in Norwegian Schools?", 2000.
34. Rosli Yacob dan Wan Hasmah Wan Mamat, "Sosialisasi Guru Permulaan Di Sekolah Rendah", 2007.
35. Mariscal, D.C., Corredor, G.A. dan Cabezas, M.F., "Future Teachers' Attitudes Towards Cultural Diversity, Minorities and Gender Violence", 2014.
36. Tengku Nor Rizan Tengku Mohd Maasum, Nooreiny Maarol dan Manisah Mohd Ali, "Addressing Student Diversity Via Culturally Responsive Pedagogy", 2014.
37. Muhammad Nurarif Bin Idris, "Pendidikan Politik Di Sekolah: Kajian Kes Di Sekolah Menengah Negeri Selangor," 2019.
38. Allport, "The Nature of Prejudice", 1954.
39. Rush dan Althoff, "An Introduction To Political Sociology", 1971.
40. Ibid.
41. Allport, "The Nature of Prejudice", 1954.
42. Rush dan Althoff, "An Introduction To Political Sociology", 1971.
43. Brown dan Mistry, "Group Work With "Mixed Membership" Groups", 2005.
44. Allport, "The Nature of Prejudice", 1954.
45. Ibid.
46. Rosman dan Kassim, "Teori dan Pemikiran Mengenai Hubungan Etnik", 2008.
47. Mohd. Ezli Mashut, "Selangor Catat Peratusan Penduduk Tertinggi Negara", 2016.
48. Kajian lapangan penulis 2016.
49. Griffiths, "Administrative Theory", 1959.
50. Campbell et al., "Introduction To Educational Administration", 1971.
51. Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan, "Perangkaan Pendidikan Malaysia", 2016.
52. Che Nidzam et al., "Kesesuaian Persekitaran Pembelajaran, Interaksi Guru-Pelajar, Komitmen Belajar dan Keselesaan Pembelajaran dalam Kalangan Pelajar Biologi", 2016.
53. Sanusi Osman, "Pola Hubungan Etnik Di Mukim Labu", 1980.
54. Ibid.
55. Rush dan Althoff, "An Introduction To Political Sociology", 1971.
56. Allport, "The Nature of Prejudice", 1954.
57. Azam Othman et.al, " Exploring Teachers' Perceptions in Managing Interracial Interactions in a Multicultural setting: A Case study of Five Malaysian Secondary Schools in Klang Valley", 2013.
58. Mansor Mohd Noor, "Hubungan Melayu dan Cina di Malaysia Masa

Kini: Buta Dengan Perubahan Realiti Sosial Negara”, 2010.

59. Allport, “The Nature of Prejudice”, 1954
60. Khadijah Rohani Mohd Yunus, “Pembentukan Tingkah Laku Pro Sosial dan Insan Berkualiti”, 2008.
61. Abu Bakar Nordin dan Ikhsan Othman, “Falsafah Pendidikan dan Kurikulum”, 2008.
62. Allport, “The Nature of Prejudice”, 1954.
63. Hassan Langgulung, “Penghayatan Nilai-Nilai Islam Ditinjau Dari Proses Pembelajaran Dalam Konteks Pendidikan Masa Kini”, 1987
64. Azma Mahmood, “Pengkukuran Tahap Penghayatan Pendidikan Islam Pelajar-Pelajar Sekolah Menengah Di Malaysia”, 2006.

Rujukan

- Abd. Sukor Yusof. 2003. Pemupukan Semangat Patriotisme Di Kalangan Murid Sekolah Menengah Menerusi Pengajaran Dan Pembelajaran Sejarah: Satu Kajian Kes Tingkatan Dua. Master Tesis, Jabatan Pendidikan Pengurusan Dan Perkembangan Kurikulum, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, Perak.
- Abu Bakar Nordin dan Ikhsan Othman. 2008. *Falsafah Pendidikan dan Kurikulum*. Kuala Lumpur: Quantum Books.
- Allport, G.W. 1954. *The Nature of Prejudice*. Cambridge, MA: Perseus Books.
- Ashley, K.S. & Trisha, D.S. 2013. Motivation Among Public Primary School Teachers In Mauritius. *International Journal of Educational Management*. 27(4): 446-464.
- Aslinda Nasir. 2020. 15 Januari. Malaysia Negara Ke-16 Paling Aman Di Dunia. <https://www.freemalaysiatoday.com/category/bahasa/2020/01/15/malaysia-negara-ke-16-paling-aman-di-dunia/>
- Azam Othman, Ismail Sheikh Ahmad, Hamidon Abdul Rahman, & Shahrul Fhaizal Shabu. 2013. Exploring Teachers’ Perceptions in Managing Interracial Interactions in a Multicultural setting: A Case study of Five Malaysian Secondary Schools in Klang Valley. *IJUM Journal of Educational Studies*, 1:1(2013), 13-24.
- Azma Mahmood. 2006. Pengukuran Tahap Penghayatan Pendidikan Islam Pelajar-Pelajar Sekolah Menengah Di Malaysia. Tesis PhD. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Azman Anuar. 2017, Jun 11. Perpaduan Kaum Masih Isu Penting. *Utusan Online*. <http://www.utusan.com.my/rencana/utama/perpaduan-kaum-masih-isu-penting-1.491952>.
- Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan. (2016). *Perangkaan Pendidikan Malaysia*. Putrajaya: Kementerian Pendidikan Malaysia. <https://anyflip.com/qmsaa/uavz/basic>.

- Bandura, A. 1973. *Aggression: A social Learning Analysis*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice hall.
- Bandura, A. dan Mischel, W. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice hall.
- Brown, A & Mistry, T. 2005. Group Work With “Mixed Membership” Groups: Issues Of Race And Gender. *Social Work With Groups*, 28 (3/4), 133-148.
- Campbell, R.F., Bridges, E.M. Corbally, J.E., Nystrand, R.O. dan Ramaeyer, J.A. 1971. *Introduction To Educational Administration (4th ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Catherine, M.R., Laura, K.T., Christine, E.M., Dean, A., Dinka, C.B. dan Cummings, E.M. 2015. The Political Socialization of Youth In A Post-Conflict Community. *International Journal of Intercultural Relations*, 45: 11-23.
- Che Nidzam Che Ahmad., Saidatul Ainoor Shaharim dan Asmayati Yahaya. 2016. Kesesuaian Persekitaran Pembelajaran, Interaksi Guru-Pelajar, Komitmen Belajar dan Keselesaan Pembelajaran dalam Kalangan Pelajar Biologi. *Jurnal Pendidikan Sains & Matematik Malaysia*, 6(1): 101-120.
- Chew F. P. 2009. Pendidikan Sastera Perpaduan Menerusi KOMSAS Tingkatan 4: Pelaksanaan dan Kesannya. *Jurnal Pendidikan Malaysia*, 34(2): 15 - 31.
- Chew F. P., & Nurmaziah Majelan. 2019. Pelaksanaan Pendidikan Perpaduan Menerusi Teks KOMSAS dalam Kalangan Pelajar Tingkatan Dua. *PENDETA Journal of Malay Language, Education and Literature*, 10, 75-90.
- Easton. D. dan Dennis. J. 1969. *Children in the Political System*. New York: McGraw-Hill.
- Easton, D. dan Hess, R.D. 1962. The Child’s Political World. *Midwest Journal of Political Science*. 6: 229-246.
- Griffiths, D.E. 1959. *Administrative Theory*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Hassan Langgulong. 1987. Penghayatan Nilai-Nilai Islam Ditinjau Dari Proses Pembelajaran Holton, R.J. (1998). Globalization and the Nation State. Australia: Palgrave Macmillan Dalam Konteks Pendidikan Masa Kini. *Jurnal Pendidikan Islam*, 2(5):13-30.
- Holton, R.J. 1998. *Globalization and the Nation State*. Australia: Palgrave Macmillan.
- Howes, C., Hamilton, C. E. dan Matheson C.C. 1994. Children’s Relationships with Peers: Differential Associations with Aspects of the Teacher-Child Relationship. *Child Development*, 65(1):253-263.
- Hyman. H. 1959. *Political Socialization*. Glencoe Illinois: The Free Press.

- Janowitz, M. 1983. *The Reconstruction of Patriotism: Education for Civic Consciousness*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jalal Ali Abdul Rahim. 2018 . Sekolah Rendah Paling Sesuai Pupuk Integrasi Kaum, Perpaduan. *Berita Harian*, 22 April. Dipetik daripada <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2018/04/415193/sekolah-rendah-paling-sesuai-pupuk-integrasi-kaum-perpaduan>.
- Kallestad, J.H. 2000. Teacher Emphases on General Educational Goals: An Approach to Teacher Socialisation in Norwegian Schools?. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44(2): 193-205.
- Kamarulnizam Abdullah. 2004, Jan 17-23. Berita Buruk Kepada Integrasi Kaum Di Malaysia. *Massa*.
- Kaviza, Fauziah Abdul Rahim & Nurliyana Bukhari. 2018. Tahap Kesediaan Guru-Guru Sejarah Dalam Melaksanakan Kaedah Pengajaran Dan Pembelajaran Berasaskan Sumber Sejarah: Satu Tinjauan Di Negeri Perlis. *Jurnal Kurikulum & Pengajaran Asia Pasifik*, 6(2), 23-31.
- Khadijah Rohani Mohd Yunus. 2008. *Pembentukan Tingkah Laku Pro Sosial dan Insan Berkualiti*. Kertas Kerja Seminar Kebangsaan Pendidikan Akhlak dan Moral. Jabatan Asas Pendidikan dan Kemanusiaan, Fakulti Pendidikan, Universiti Malaya.
- Karamoy, A.A. 2015. Partisipasi Politik Generasi Muda Dalam Pembangunan Di Desa Sawangan Kecamatan Airmadidi Kabupaten Minahasa Utara. *Jurnal Politico*, 1(7):1-12.
- Ku Hasnan Ku Halim. 2013. Membugar Harapan Pemersatuan Atau Menanti Masa Ditalkinkan Atas Nama Bernegara? Dimana Bahasa Melayu Dalam Pemupukan Jati Diri Bangsa Setelah 55 Tahun Merdeka. (Belum diterbitkan). UKM: Politik di Institut Kajian Etnik (KITA).
- Ku Hasnita Ku Samsu & Mohd. Haizam Mohd. Nor. 2011. Kepentingan pendidikan patriotisme terhadap warganegara Malaysia. *Journal of Southeast Asian Studies (JATI)*, vol. 16, 23-34.
- Mansor Mohd Noor. 2010. Hubungan Melayu dan Cina di Malaysia Masa Kini: Buta Dengan Perubahan Realiti Sosial Negara. *Jurnal Demokrasi*, 9(2), 185-207.
- Mariscal, D.C., Corredor, G.A. dan Cabezas, M.F. 2014. Future Teachers' Attitudes Towards Cultural Diversity, Minorities and Gender Violence. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 132: 497-503.
- Mohd. Ezli Mashut. 2016. 23 Julai. Selangor Catat Peratusan Penduduk Tertinggi Negara. *SelangorKini*. <https://selangorkini.my/2016/07/selangor-catat-peratusan-penduduk-tertinggi-negara/>.
- Muhamad Aimy Ahmad. 2017. *Sekolah Rendah Tapak Menyemai Perpaduan Kaum*. 12 Mei. Dipetik daripada <http://www.utusan.com.my/berita/nasional/sekolah-rendah-tapak-menyemai-perpaduan-kaum-1.480663>.

- Muhammad Nurarif Bin Idris. 2019. Pendidikan Politik Di Sekolah: Kajian Kes Di Sekolah Menengah Negeri Selangor. Tesis Ijazah. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Nazaruddin Mohd Jali, Ma'rof Redzuan, Asnarulkhadi Abu Samah dan Ismail Mohd Rashid. 2003. Pengajian Malaysia: Kenegaraan Dan Kewarganegaraan (Edisi Kedua). Selangor: Prentice Hall.
- Noor Mohamad Shakil Hameed. 2015. Laksanakan segera sekolah satu aliran. *Utusan Online*. 29 September. Dipetik dari <http://www.utusan.com.my/rencana/laksanakan-segera-sekolah-satu-aliran-1.140999>.
- Norzina Yahaya. 2019. 6 November. Ubah sekolah vernakular kepada satu aliran: Ahli akademik. *Sinar Harian*.
- Nur Ayuni Nusaibah Husin & Amir Hasan Dawi. 2018. Peranan Sekolah Dalam Pembentukan Perpaduan antara Kaum dalam Kalangan Pelajar. *Jurnal Pendidikan Bitara UPSI*, 12, 18-28.
- Nur Maisarah Husna Mohd Mahadee dan Mohd Mahadee Ismail. 2018. Tahap Pengetahuan Sivik Golongan Belia-Remaja Malaysia: Kajian Ke Atas Mahasiswa Universiti Putra Malaysia. *Jurnal Sultan Alauddin Sulaiman Shah*. 419-432.
- Ponder, G. 1971. The Teacher As Activist. *Theory Into Practice*, 10(5):363-367.
- Rajan Naidu, P., Abdul Majid, N., Veerasamy, J. K., & Ismail, N. A. 2021. The role of teachers in unity formation among secondary school students. *Jurnal Pendidikan Bitara UPSI*, 14(1), 54-61. <https://doi.org/10.37134/bitara.vol14.1.6.2021>.
- Rohaty Mohd Majzub, Salasiah Hashim & Elis Johannes, H.S. 2011. Cultural Awareness Among Preschool Teachers in Selangor, Malaysia. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15: 1573- 1579.
- Rosli Jacob dan Wan Hasmah Wan Mamat. 2007. Sosialisasi Guru Permulaan Di Sekolah Rendah. *Jurnal Pendidikan*, 27(1): 135-147.
- Rosman Md. Yusoff dan Kassim Thukiman. 2008. Teori dan Pemikiran Mengenai Hubungan Etnik. In Kassim, T. dan Hamidah, A.R. (Eds.). *Hubungan Etnik di Malaysia: Perspektif, Teori dan Praktik*. (ms. 17-54). Johor: Penerbit UTM Press, Skudai, Johor.
- Rozita Che Rodi dan Hashim Musa. 2014. Bahasa Melayu Bahasa Negara Bangsa Malaysia. *Mahawangsa*, 1(2): 257-272.
- Rush, M. dan Althoff, P. 1971. *An Introduction To Political Sociology*. London: Nelson.
- Sanusi Osman. 1980. Pola Hubungan Etnik Di Mukim Labu, Negeri Sembilan. *Jurnal Akademika*, 16(1): 35-56.
- Sinar Harian. 2014, 1 September. *Pendidikan gagal satukan kaum di Malaysia?* Dipetik daripada <http://www.sinarharian.com.my/nasional/pendidikan-gagal-satukan-kaum-di-malaysia-1.312668>.
- Taylor, R.H. 2017. *Let's Talk About Race: Children's Racial, Ethnic, and National Identification and Teacher's Socialization Practices*.

University of California: Thesis of Master.

- Tengku Nor Rizan Tengku Mohd Maasum, Nooreiny Maarol dan Manisah Mohd Ali. 2014. Addressing Student Diversity Via Culturally Responsive Pedagogy. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 134:101-108.
- Teo Kok Seong (2010, 11 & 12 Disember 2010). Lokus Bahasa Melayu dalam Gagasan 1 Malaysia: Alat Perpaduan Bangsa Dan Kemajuan Negara. Kertas yang dibentangkan di Persidangan Nasional Paradigma Baru Perpaduan Bangsa. Kuala Lumpur: Hotel Grand Season.
- Tonbuloglu, B., Aslan, D., & Aydin, H. 2016. Teachers' awareness of multicultural education and diversity in school settings. *Eurasian Journal of Educational Research*, 64:1-28. Dipetik daripada <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2016.64.1>.
- Yasmin Ahmad dan Najeemah Mohd Yusof. 2010. Ethnic Boundary among Students in Malaysian Primary Schools and Social Interaction: A Conceptual Framework. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 7(C): 82-91.
- Zeti Farzana Alpkri. 2017, Jun 9. *Sikap Perkauman Makin Membimbangkan*. Dipetik daripada <http://www.utusan.com.my/berita/nasional/sikap-perkauman-makin-membimbangkan-1.491210>.

Nota Biografi

Yong Hie Hie (yonghh1981@gmail.com) seorang guru yang berkhidmat di SJK (C) Serdang Baru 2, Selangor. Beliau telah menjalankan penyelidikan PhD berkaitan dengan peranan guru sebagai agen perpaduan di sekolah. Setakat ini beliau telah menerbitkan beberapa artikel di dalam jurnal berindeks.

Ku Hasnita Ku Samsu, (hasnita@upm.edu.my) Profesor Madya di Jabatan Pengajian Kenegaraan dan Ketamadunan, Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia. Bidang kepakaran beliau ialah sosiologi politik yang memfokuskan kepada pembinaan negara bangsa seperti perpaduan dan patriotisme. Beliau ialah penulis penghubung (*corresponding author*) bagi artikel ini.

Zatul Himmah Adnan (zatul@upm.edu.my) pensyarah kanan di Jabatan Pengajian Kenegaraan dan Ketamadunan, Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia. Bidang kepakaran beliau ialah politik dan dasar.